

T o r n a i P a s t o r i s G á s p á r

A leydai akadémia anyakönyvében található adatokból megállapítható, hogy az 1604. esztendőben születhetett, neve pedig azt mutatja, hogy papfiu s talán Tornai P. Istvánnak, a későbbi debreceni papnak és püspöknek, majd tarcali lelkipásztornak testvére volt.

Nagy Sándor a debreceni kollégium történetéről írott munkájában arról tudósít, hogy nem tudjuk, hazai tanulását ugyan hol is végezte?¹⁾ Zoványi szerint 1621-ben Felsőbányán lett rektor,²⁾ jóllehet Kovács Gusztáv mitsem tud róla.³⁾ Innen azután külső országokba bujdosott továbbtanulás céljából. Az 1624. esztendő második felében "Caspar Pastoris Thorneus U(ngarus)" néven iratkozott be. az Odera melletti Frankfurt egyetemére.⁴⁾ Legközelebb azután mint a leydai egyetem teológiai karának hallgatóját látjuk viszont. Itt most már azt is megtudjuk, hogy a Bethlen Gábortól idegen országi egyetemen taníttatott unokaöccsének, vagyis idősebb Bethlen István Péter nevű fiának, kíséretéhez tartozván, bejárója vala: "Ejusdem illustris comitis familiae assecla."⁵⁾ Tehát nagyon valószínűleg - mint alumnusát - Bethlen Gábor taníttatta s ezért oda-künn ülhetett a fejedelem haláláig. Tehát egyike lehetett a legjelesebben képzett teológusoknak, aki tudását hét esztendő lefolyása alatt gyarapította.

-
- 1) Nagy Sándor: A debreceni református kollégium. Hajduhadháza, 1933. 400.
 - 2) Zoványi Jenő cikkei a "Theologiai lexicon" részére. Bp. 1940. 493.
 - 3) Kovács Gusztáv: A felsőbányai ref.egyház és iskola története. SpFüz. 1866: 300.
 - 4) Zoványi Jenő: A magyarországi ifjak az Odera melletti frankfurti egyetemen. ProtSzle. 1889: 185.
 - 5) Archiv N. F. XVI. 206.

Külső országokban való tartózkodása alatt 1628 márciusában "de disciplina ecclesiastica" tárgyközből tartott vitatkozást, azután pedig négy üdvözlőverset is írt, közöttük 1630-ban vargyasi Daniel Jánoshoz, Bethlen Péter barátjához. Ekkor azután már nem-sokára haza is tért.

Nagy Sándortól azt tudjuk meg, hogy 1630-ban Kecskeméti Má-téval együtt jött Debrecenbe s nyert itt tanári állást. Viszont Kecskeméthivel kapcsolatosan arról világosít fel, hogy debreceni rektorságából Erdélybe távozott, de 1630 augusztusában - miként a városi jegyzőkönyv tanúsítja - ismét visszajött a rektorságra. E-zért azt hiszem, hogy Tornai azonos volt azzal a diákkal, akiről bujdosásából 1630 augusztus 6-án történt hazatérése alkalmával, így emlékezett meg a Kolozsvár városi sáfárpolgár: "Erkezek Peti Benedek Debreczeni polgar egi Alumnus Deakkal, az meli jeott onnet fellitül az felső Orszagboll Academiaboll, az melj megie[n] Fejer-varra Guber(nator) Vramhoz eo Nagahoz ugia[n] azo[n] Debreczeni szekeren."⁶⁾

Tornai azután 1630 október 1-től egészen 1631 végéig a deb-ceni iskola egyik rektori tisztét töltötte be.

1632-től mint nagyszalánci lelkipásztorral találkozunk. Ugyan-sbben az esztendőben mint ilyen tartott latin nyelvű orációt ö-regbik Bethlen István Krisztina nevű leányának holtteste felett. Ugyanabban az esztendőben, valamint 1634-ben még egy-egy üdvözlő verse ismeretes.⁷⁾

Zoványi azt tudja róla, hogy 1639 tájától 1641 tájáig Kolozs-várt volt pap. Minden esetre nagyon kevés ismeretes itteni működé-séről, mert csak annyi bizonyos, hogy Almási Porkoláb András fra-nekerai diák 1640 májusában, mint másodikként említett kolozsvá-ri lelkipásztornak, vitatkozást ajánlott.⁸⁾

Valószínű azonban, hogy sokkal több időt töltött e városban, minthogy 1632-től egészen 1641-ig Tiszabecsi Tamáson kívül más református istenszolgájának nevéként csak egy olyan Gáspár neve-

6) Sáfár 1630. 74.

7) Zoványi cikkei. 494. - Thury Etele: Iskolatörténeti adattár. Pápa, 1908, II. 112.

8) RMK III. 1556.

zetű pap ismeretes, akinek a fiacskája felett 1633 november 5-én harangoztak.⁹⁾ Ez azonban Graffius Gáspár szász másodpappal is azonos lehet, mert ő már ekkor itt teljesített szolgálatot. Ehhez még az is hozzászámítandó, hogy Tornai Almásinak 1638-ban Hollandiába történt távozása előtt már Kolozsvárt volt, mert különben honnan ismerte volna őt s miképpen történhetett volna, hogy neki az itteni papokkal együtt vitatkozást ajánlott? De az sem lehetetlen, hogy az 1640-es évek első felében is itt lelkipásztoroskodott, minthogy ebből az időből a három pap helyett csak kettőnek u. m. Tiszabecsinek és Jeneinek neve ismeretes.

Zoványi szerint másfél évtizedig ismeretlen helyen volt prédikátor, mig nem 1655-ben Debrecenben választották meg lelkipásztorrá, de két esztendő múlva, valószínűleg már 1657-ben itt meg is halt.¹⁰⁾

Tornai könyvtárának kötetei után kutatva a debreceni református nagykönyvtárban találtam Stegmann Josua schauburgicum püspöknek 1630-ban Marpurgumban kiadott *Studii Pietatis Icon Christagnosia Ad Praecipua Totius Anni Festa* című munkáját, amelynek címlapjáról a következő tulajdonos-bejegyzéseket jegyeztem ki: "Est Gasparis Tornej cujus auxiliu[m] a Jehova)". Alatta: "Gregorji Ajtai Cuius Est exiliu[m] a Jehova omnificis celu[m] et terrae 1642. die 16 lo bris. etc." Majd: "Christj accio est initutuit Michaelis Past. Rapothj A. 1654. 9. Jun."¹¹⁾ Végül: "Georgii C. Omarini A. 1666. 20. April. Debrecini."¹²⁾

9) Unitárius egyházfiak számadáskönyve 1633-ból. (Az egyházközség lev.tárában).

10) Zoványi cikke 493. és Nagy Sándor 400.

11) Itthon tanult rácböszörményi pap. SpFüz. 1858: 791.

12) Egyhtört. 1943: 383.